

Projekt
Stanowisko
Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Samorządowych
z dnia 3 grudnia 2015 r.

w sprawie: **wzrostu wydatków samorządowych na pomoc społeczną**

Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Samorządowych zwraca uwagę na wzrastające w ostatnich latach koszty realizowanych przez samorządy lokalne zadań w obszarze na pomocy społecznej. Obciążenie budżetów samorządowych, związane z realizacją zadań własnych oraz dokładaniem z budżetów jst do realizacji zadań zleconych z zakresu administracji rządowej w tym zakresie, wynika w znacznej mierze z obciążania samorządów nowymi zadaniami bez przekazania środków adekwatnych do kosztów realizacji tych zadań. Zwiększającemu się zapotrzebowaniu na świadczenia i usługi pomocy społecznej nie towarzyszy realny wzrost dochodów gmin i powiatów na ich zabezpieczenie. Ograniczone wydatki Budżetu Państwa na świadczenia pieniężne pomocy społecznej powodują przenoszenie zadań (oraz związanych z tym kosztów) i oczekiwań społecznych na samorządy. Jednak pomimo wzrostu nakładów na pomoc społeczną przeznaczanych z własnych środków, gminom i powiatom będzie coraz trudniej sprostać oczekiwaniom w tym zakresie. Poniżej przedstawiamy obszary, w których nastąpił w ostatnim czasie (bądź przewidywany jest) wzrost wydatków, apelując do Rządu o zapewnienie finansowania z Budżetu Państwa na właściwym poziomie.

1. Zasiłki wypłacane na podstawie ustawy o pomocy społecznej

Przewidywany jest wzrost wydatków na pomoc społeczną z budżetów gmin w związku z podwyższeniem kryterium dochodowego określonego w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowania kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. W/w rozporządzenie Rady Ministrów określiło wzrost kryterium dochodowego od dnia 1 października 2015 r. dla:

- a) osoby samotnie gospodarującej w wysokości 634 zł (poprzednie kryterium wynosiło 542 zł - wzrost o 92 zł);
- b) osoby w rodzinie do wysokości 514 zł (poprzednie kryterium wynosiło 456 zł - wzrost o 58 zł).

Powyższe zmiany przepisów mogą spowodować wzrost liczby nowych świadczeniobiorców pomocy społecznej, a tym samym zwiększenie wydatków z tytułu świadczeń określonych w ustawie o pomocy społecznej.

2. Odpłatność za usługi opiekuńcze i pobyt w domach pomocy społecznej

Podniesienie kryterium dochodowego wpłynęło na obniżenie planowanych dochodów jst ze względu na zmniejszenie dotychczasowej odpłatności (dotyczy to zarówno usług opiekuńczych, jak i pobytu w dziennym domu pomocy społecznej). Zmniejszeniu ulega też liczba osób zobowiązanych do ponoszenia odpłatności za pobyt najbliższych w domach pomocy społecznej.

W przypadku domów pomocy społecznej z roku na rok wzrastają wydatki gmin związane z utrzymaniem mieszkańców. Duży wpływ na budżet samorządów ma malejąca dotacja z Budżetu Państwa przeznaczona na mieszkańców przyjętych przed dniem 1 stycznia 2004 r., w szczególności dotyczy to domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz domów dla osób starszych. Z powodu malejącej liczby osób finansowanych na tzw. „starych zasadach” z roku na rok znacznie wzrastają wydatki gmin dotyczące utrzymania mieszkańców w domach pomocy społecznej. W konsekwencji w niedalekiej przyszłości będzie one zmuszone w całości finansować utrzymanie mieszkańców w domach pomocy społecznej, co znacznie obciąży budżety samorządów. Ponadto planowane przez Rząd zmiany związane z przejęciem przez gminy finansowania środowiskowych domów samopomocy negatywnie wpłyną na budżety gmin.

3. Stypendia socjalne (tj. pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym określona w ustawie o systemie oświaty)

Wejście w życie rozporządzenia spowoduje w 2016 r. wzrost wkładu własnego na realizację zadań związanych z pomocą materialną dla uczniów. Zwiększyła się liczba osób uprawnionych do pomocy w formie stypendiów szkolnych, a jednocześnie nastąpiła podwyżka kwoty zasiłku rodzinnego, stanowiącego podstawę wyliczania sumy należnego świadczenia.

4. Asystenci rodziny

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej asystent rodziny ma wspierać rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Asystent może prowadzić pracę nie więcej niż z 15 rodzinami. Tym samym w ostatnim czasie ograniczono maksymalną liczbę rodzin objętych opieką jednego asystenta z 20 rodzin do 15 rodzin, co praktycznie przy nie zmienionej liczbie rodzin oznacza konieczność zwiększenia liczby asystentów jedynie z tego tytułu, a zatem również podwyższenia ilości środków przeznaczanych przez jst na ten cel.

Ponadto zwiększa się liczba rodzin korzystających z pomocy w formie asystenta. Wzrasta również liczba postanowień sądowych zobowiązujących rodziny do współpracy z asystentem (tytułem przykładu w Rudzie Śląskiej w 2013 r. na podstawie postanowienia Sądu do współpracy z asystentem zobowiązanych było 30 rodzin, natomiast w 2014 r. 42 rodziny). Ponadto rodziny, z którymi pracuje asystent to rodziny z licznymi problemami i czasami praca z nimi trwa nawet kilka lat. Pociąga to za sobą konieczność zatrudniania kolejnych asystentów, co powoduje wzrost wydatków jednostek samorządowych na realizację tego zadania. W dalszym ciągu duża liczba osób korzysta również z pomocy psychologicznej.

5. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. nałożyła na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej szereg zadań do realizacji, które wpłynęły na konieczność zatrudnienia nowych pracowników, co wpływa na wzrost wydatków ponoszonych przez samorząd na realizację ww. zadań.

W dniu 19 września 2014 r. weszło w życie część zmian wprowadzanych ustawą z dnia 25 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. W założeniu ustawa ta miała uwzględnić zmiany, których celem byłaby poprawa funkcjonowania rozwiązań systemowych oraz przyczynienie się do lepszego jakościowo wsparcia rodzin i poprawy opieki nad dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej. Przede wszystkim zmiany dotyczą zmniejszenia liczby rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka, które mają być objęte opieką jednego koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej do 15. Wcześniej koordynator rodzinnej pieczy zastępczej mógł mieć pod opieką do 30 rodzin lub rodzinnych domów dziecka. W związku z powyższym postanowienie to wpłynęło na konieczność zatrudnienia dodatkowych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Ponadto ustawa nałożyła na organizatora obowiązek:

- a) psychologicznego opiniowania i badania kandydatów na rodziców zastępczych na zlecenie sądu;
- b) opiniowania i badania co dwa lata pod względem psychologicznym już ustanowionych rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych.

Dodatkowo ww. ustawa zobowiązuje organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do przeprowadzania diagnoz psychologicznych dzieci przebywających w rodzinie zastępczej oraz terapii dzieci z zaburzeniami więzi i emocji.

6. Obsługa dłużników alimentacyjnych

Z dniem 18 września 2015 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. poz. 1302 z dnia 3 września 2015 r.), która między innymi dokonała zmiany w zakresie rozliczania wpłat dokonywanych przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego osobom uprawnionym. W art. 1 pkt 6 lit. k) wspomnianej nowelizacji zawarto zasadę, iż organy właściwe wierzyciela (gminy) rozliczają kwoty otrzymane z tytułu zwrotów należności przypadających od dłużnika wraz z odsetkami zgodnie z kolejnością zawartą w art. 1026 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, czyli w pierwszej kolejności na koszty egzekucyjne, następnie na odsetki, a na końcu na sumę dłużną. Taki sposób dokonywania rozliczeń spowodował w praktyce, iż kwoty otrzymywane z tytułu wpłat dokonywanych przez dłużników alimentacyjnych w całości pokrywają powstałe odsetki, które zgodnie ze znowelizowanym art. 27 ust. 4 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów stanowią dochód Budżetu Państwa. Dochody własne gminy z tego tytułu zostały zatem poważnie ograniczone. Trzeba wskazać, iż gminy zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 27 ust. 6 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów uzyskiwane dochody z tytułu wpłat otrzymanych od dłużników alimentacyjnych przeznaczają na pokrycie kosztów podejmowania wobec nich działań. Obecnie w sytuacji znaczącego uszczuplenia wpłat z tytułu zwrotów wypłacanych świadczeń z funduszu alimentacyjnego gmina jest zmuszona do większego zaangażowania własnych środków w działania wobec dłużników alimentacyjnych, które nadal jest zobligowana przepisami ustawy podejmować.

7. Procedura „niebieska karta” - przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie stanowią dodatkowe obowiązki, które nałożono na instytucje. Wszystkie osoby zaangażowane w pracę zespołu interdyscyplinarnego oraz w pracę grup roboczych nie otrzymują z tego tytułu dodatkowego wynagrodzenia. Jest to duże obciążenie dla pracowników.

Od 2011 roku nie było dofinansowania tego rodzaju działań z Budżetu Państwa, dlatego obciążają one wyłącznie budżety jednostek uczestniczących, a w szczególności miejskich ośrodków pomocy społecznej jako instytucji zajmujących się obsługą organizacyjno-techniczną zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.